

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA PAOLO MENGOCI [PAOLO MENGOZZI]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 12. jūlijā¹

Lieta C-221/17

**M. G. Tjebbes,
G. J. M. Koopman,
E. Saleh Abady,
L. Duboux**

pret

Minister van Buitenlandse Zaken

(*Raad van State* (Valsts padome, Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Savienības pilsonība – LESD 20. pants – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. un 24. pants – Dalībvalsts un trešās valsts pilsonība – Dalībvalsts pilsonības zaudēšana nepārtraukta desmit gadu perioda uzturēšanās ārpus Savienības dēļ – Pilsonības vienotība ģimenē – Bērna interešu prioritāte

I. Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniegusi *Raad van State* (Valsts padome, Nīderlande), ir par LESD 20. un 21. panta, kā arī par Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 7. panta interpretāciju.
2. Būtībā iesniedzējtiesa jautā, kāda ir dalībvalstu rīcības brīvība, nosakot pilsonības zaudēšanas nosacījumus. Tiesa jau ir izskatījusi šo jautājumu loku 2010. gada 2. marta spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), tomēr atšķirīgos juridiskos un faktiskos apstākļos.
3. Šajā lietā būtībā runa ir par to, vai LESD 20. pants nepieļauj tādus valsts tiesību aktus, kuros ir paredzēts, ka pilngadīgs dalībvalsts pilsonis, kam ir arī citas valsts pilsonība, zaudē savu pilsonību, jo ir nepārtraukti vairāk nekā desmit gadus uzturējies trešās valsts teritorijā. Turklāt tiek uzdots jautājums arī par to, vai Savienības pilsoņa statuss un bērna interešu prioritāte neļauj dalībvalstij paredzēt, ka vienlaikus arī minētā pilsoņa bērns zaudē šīs pašas dalībvalsts pilsonību.
4. Kā izklāstīšu šajos secinājumos, es uzskatu, ka tikai uz otro jautājumu ir jāsniedz apstiprinoša atbilde. Attiecībā uz pirmo jautājumu es uzskatu, ka, lai pārbaudītu, vai šādi tiesību akti atbilst it īpaši samērīguma principam, nav jāatsakās no valsts likumdevēja izvēlētajiem pamatiem, kas nosaka Savienības pilsonības zaudēšanu. It sevišķi šī principa ievērošana, manuprāt, neparedz pārbaudīt ne šo tiesību aktu piemērošanas radītās netiešās sekas uz katras minētās personas situāciju, ne katra šī gadījuma īpašos apstākļus, kas nav saistīti ar saiknes ar minēto dalībvalsti kritēriju, ko izvēlējis valsts

¹ Oriģinālvaloda – franču.

likumdevējs. Līdzīgi Grieķijas valdības aizstāvētajai pozīcijai Tiesas sēdē, arī manā ieskatā šāds risinājums ir vienīgais, kas ļauj nodrošināt, ka tiek ievērota dalībvalstu kompetence noteikt pilsonības iegūšanas un zaudēšanas nosacījumus un saglabāt valsts pasākuma, kura sekas ir Savienības pilsonības zaudēšana, samērīguma pārbaudes apjomu attiecībā uz Savienības tiesībām.

II. Faktiskie un tiesiskie apstākļi un prejudiciālais jautājums

5. Tiesai uzdots prejudiciālais jautājums ir iesniegts strīdā starp *M. G. Tjebbes, G. J. M. Koopman, E. Saleh Abady* un *L. Duboux* un *Minister van Buitenlandse Zaken* (ārlietu ministrs, Nīderlande, turpmāk tekstā – “ministrs”) par šī pēdējā lēmumu neizskatīt viņu lūgumus atjaunot valsts pasi, pamatojoties uz to, ka šīs personas, saglabājot to trešo valstu pilsonību, kuru teritorijā tās attiecīgi uzturas, ir zaudējušas Nīderlandes pilsonību, piemērojot *Rijkswet op het Nederlandschap* (turpmāk tekstā – “Likums par Nīderlandes pilsonību”) normas.

6. No iesniedzējtiesas minētajām tiesību normām izriet, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā ir paredzēts, ka pilngadīga persona zaudē Nīderlandes pilsonību, ja tai ir arī ārvalsts pilsonība un ja šīs personas pastāvīgā dzīvesvieta nepārtrauktā desmit gadu periodā tās pilngadības laikā, paturot divas pilsonības, ir ārpus Nīderlandes un teritorijām, kurās ir piemērojams Līgums par Eiropas Savienību. Tā paša likuma 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir noteikts, ka nepilngadīga persona zaudē Nīderlandes pilsonību, ja tās tēvs vai māte zaudē Nīderlandes pilsonību saskaņā it īpaši ar minētā likuma 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu.

7. Saskaņā ar *Rijkswet van 21 december 2000 tot wijziging Rijkswet op het Nederlandschap (verkrijging, verlening en verlies van het Nederlandschap)* (2000. gada 2. decembra likums, ar ko grozīts Likums par Nīderlandes pilsonību (Nīderlandes pilsonības iegūšana, piešķiršana un zaudēšana)) IV pantu desmit gadu periods, kas paredzēts Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā, sākas tikai no 2003. gada 1. aprīļa.

8. No iesniedzējtiesas sniegtajiem paskaidrojumiem arī izriet, ka saskaņā ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 3. punktu šī likuma 15. panta 1. punktā minētais termiņš tiek pārtraukts, ja ieinteresētās personas pastāvīgā dzīvesvieta vismaz vienu gadu ir Nīderlandē vai teritorijās, kurās ir piemērojams ES līgums. Tāpat saskaņā ar šī likuma 15. panta 4. punktu termiņš tiktu pārtraukts, ja ieinteresētā persona pieprasa izsniegt tai deklarāciju par Nīderlandes pilsonības faktu vai ceļošanas dokumentu (pasi), vai Nīderlandes personas apliecību atbilstoši *Paspoortwet* (Nīderlandes pasu likums). No jebkura šī dokumenta izsniegšanas brīža sākas jauns desmit gadu termiņš.

9. Likuma par Nīderlandes pilsonību 6. panta 1. punkta f) apakšpunktā pilngadīgiem ārvalstu pilsoņiem, kas ir zaudējuši Nīderlandes pilsonību saskaņā ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu, ir ļauts atgūt šo pilsonību, vismaz uz gadu apmetoties Nīderlandē vai citā Karalistes teritorijā², pirms tam saņemot atļauju uz nenoteiktu laiku.

10. Iesniedzējtiesa arī būtībā atgādina, ka Likums par Nīderlandes pilsonību iekļaujas starptautisku saistību, ko uzņēmusies Nīderlandes Karaliste, kontekstā. Piemēram, Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu, kas noslēgta Ņujorkā 1961. gada 30. augustā un stājusies spēkā 1975. gada 13. decembrī³ (turpmāk tekstā – “Konvencija par bezvalstniecības samazināšanu”), 7. panta 3. punktā ir paredzēts, ka, ņemot vērā it īpaši šī panta 4. punktu, neviens nevar zaudēt savu pilsonību tā iemesla dēļ, ka viņš pamet valsti, kuras pilsonība viņam ir, un uzturas ārzemēs, ja šādi viņš kļūst par bezvalstnieku. Šīs konvencijas 7. panta 4. punktā ir noteikts, ka pilsonības zaudēšanu, kas skar naturalizētu personu, var pamatot ar uzturēšanos ārzemēs laika periodu, kas nevar būt mazāks par septiņiem secīgiem gadiem. Turklāt Eiropas Konvencijas par pilsonību, kura parakstīta Strasbūrā 1997. gada 6. novembrī,

² Šis formulējums attiecas galvenokārt uz Nīderlandes Antīļu teritorijām.

³ *Recueil des traités*, 989. sēj., 175. lpp. Nīderlandes Karaliste ratificēja Konvenciju par bezvalstniecības samazināšanu 1985. gada 13. maijā.

kuru pieņēmusi Eiropas Padome un kura stājusies spēkā 2000. gada 1. martā⁴ (turpmāk tekstā – “Eiropas Konvencija par pilsonību”), 7. panta 1. punkta e) apakšpunktā ir teikts, ka pilsonību var zaudēt *ex lege*, ja nepastāv nekāda faktiskā saikne starp līgumslēdzēju valsti un tās pilsoni, kurš uzturas ārzemēs. Šīs konvencijas 7. panta 2. punktā ir arī noteikts, ka līgumslēdzēja valsts var paredzēt, ka bērni zaudē savu pilsonību, ja to vecāki zaudē pilsonību, ja vien kāds no vecākiem to nesaglabā.

11. No faktiem pamatlietās izriet, ka līdz 2013. gada 31. martam *M. G. Tjebbes* no izcelšanās bija Nīderlandes un Kanādas pilsonība, *G. J.M. Koopman* bija Nīderlandes pilsonība kopš dzimšanas un viņa uz laulību pamata bija ieguvusi Šveices pilsonību, un *E. Saleh Abady* bija Irānas pilsonība un viņa bija ieguvusi Nīderlandes pilsonību naturalizējoties. 2013. gada 1. aprīlī *M. G. Tjebbes* dzīvoja Kanādā, *G. J.M. Koopman* – Šveicē un *E. Saleh Abady* – Irānā vairāk nekā desmit gadus. Šajā datumā viņas visas bija pilngadīgas.

12. Saņēmis viņu attiecīgo pasu atjaunošanas lūgumus, ministrs atteicās izskatīt šos lūgumus, pamatojoties uz to, ka šīs trīs personas bija zaudējušas Nīderlandes pilsonību, piemērojot Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Viņš norādīja, ka viņām visām vismaz desmit gadu nepārtrauktā periodā pamata dzīvesvieta bija ārpus Nīderlandes vai teritorijām, kurās ir piemērojams ES līgums. Ministrs secināja, ka katrai no viņām bija cita pilsonība un ka viņām šajā laika periodā nebija izsniegts neviens Nīderlandes ceļošanas dokuments, Nīderlandes personas apliecība vai deklarācija par Nīderlandes pilsonības faktu.

13. Savukārt *L. Duboux* 2013. gada 1. aprīlī bija *G. J.M. Koopman* nepilngadīgā meita un viņai bija Nīderlandes un Šveices pilsonība, un arī viņas pases pieprasījumu ministrs noraidīja, pamatojoties uz to, ka šajā datumā, tā kā viņas māte bija zaudējusi Nīderlandes pilsonību, arī viņai tikta atņemta Nīderlandes pilsonība, piemērojot šī likuma 16. panta 1. punkta d) apakšpunktu.

14. Prasītājas pamatlietā iesniedza četras atsevišķas prasības *Rechtbank Den Haag* (Hāgas tiesa, Nīderlande) par ministra lēmumiem. Atsevišķos spriedumos *Rechtbank Den Haag* (Hāgas tiesa) pasludināja *M. G. Tjebbes*, *G. J.M. Koopman* un *E. Saleh Abady* iesniegtās prasības par nepamatotām, turpretim *L. Duboux* iesniegto prasību tā pasludināja par pamatotu un atcēla ministra lēmumu attiecībā uz viņu, tomēr saglabājot tā juridiskās sekas. Pēc tam prasītājas pamatlietā iesniedza atsevišķas apelācijas sūdzības par šiem spriedumiem *Raad van State* (Valsts padome).

15. Iesniedzējtiesa norāda, ka tai ir uzdots jautājums, vai Nīderlandes pilsonības *ex lege* zaudēšana ir saderīga ar Savienības tiesībām, it īpaši ar LESD 20. un 21. pantu, raugoties no 2010. gada 2. marta sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) skatpunkta. Proti, tā uzskata, ka šie panti ir piemērojami neatkarīgi no tā, ka Savienības pilsoņa statusa zaudēšana notiek kādas Savienības dalībvalsts pilsonības *ex lege* zaudēšanas vai individuāla lēmuma dēļ, kā tas bija sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) gadījumā.

16. Tomēr iesniedzējtiesas ieskatā veids, kādā jāveic samērīguma pārbaude tādās situācijās kā pamatlietā, neizriet no sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104). Šajā ziņā rodots jautājums, vai valsts tiesiskā regulējuma, ar kuru *ex lege* beidzas pilsonība, atbilstību samērīguma principam var vērtēt vispārīgi vai arī šis princips obligāti paredz katra individuāla gadījuma ņemšanu vērā.

4 STE Nr. 166. Nīderlandes Karaliste ratificēja šo konvenciju 2001. gada 21. martā, un šis dalībvalsts teritorijā tā stājās spēkā 2001. gada 1. jūlijā.

17. Iesniedzējtiesa uzskata, ka jautājumā, kas skar *pilngadīgas personas* situāciju, ir pamatots iemesls uzskatīt, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts atbilst samērīguma principam un līdz ar to arī LESD 20. un 21. pantam. Vispirms – Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta izstrādāšanas vēsture atklājot, ka valsts likumdevēja mērķis bijis sniegt ieguldījumu “starptautiskā tiesiskā regulējumā”, kura nolūks ir likvidēt vai mazināt bezvalstniecību un vairāku valstu pilsonību, un tas ir saderīgs ar Eiropas Konvencijas par pilsonību 7. pantu.

18. Iesniedzējtiesa uzsver, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā ir paredzēts desmit gadu termiņš pirms Nīderlandes pilsonības zaudēšanas un šis termiņš ļauj uzskatīt, ka ieinteresētajām personām vairs nav nekādas saiknes vai ir tikai ļoti nenozīmīga saikne ar Nīderlandi un līdz ar to ar Eiropas Savienību. Turklāt Nīderlandes pilsonību varot saglabāt pietiekami vienkāršā veidā, jo desmit gadu termiņš tiek pārtraukts, ja ieinteresētā persona šajā laikposmā vismaz vienu gadu nepārtraukti dzīvo Nīderlandē vai Eiropas Savienībā vai arī tai tiek izsniegts paziņojums par Nīderlandes pilsonības faktu vai Nīderlandes personas apliecība, vai ceļošanas dokuments Nīderlandes likuma par pasēm izpratnē. Turklāt iesniedzējtiesa uzskata, ka jebkurai personai, kas atbilst prasībām, lai saņemtu tā dēvēto “optāciju” Likuma par Nīderlandes pilsonību 6. panta izpratnē, esot tiesības atgūt Nīderlandes pilsonību.

19. Visbeidzot, lai gan var atsaukties arī uz Hartas 7. pantu par privāto un ģimenes dzīvi, iesniedzējtiesa uzskata, ka Nīderlandes likumdevējs, šķiet, nav rīkojies pretlikumīgi, pieņemot Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Tomēr saskaņā ar iesniedzējtiesas viedokli, ciktāl nav izslēgts, ka, izvērtējot atbilstību samērīguma principam, ir jāizvērtē katrs individuālais gadījums atsevišķi, nevar pietiekami droši apgalvot, ka tāds vispārējs tiesiskais regulējums kā Likums par Nīderlandes pilsonību ir saderīgs ar LESD 20. un 21. pantu.

20. Attiecībā uz *nepilngadīgu personu* situāciju iesniedzējtiesa norāda, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir atspoguļots valsts likumdevēja viedoklis, ka pilsonības vienotība ģimenē ir nozīmīga. Ņemot vērā spriedumu *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), iesniedzējtiesa nespēj novērtēt, vai šis apstāklis ir pamats, lai *ex lege* atņemtu attiecīgai personai pilsonību. Turklāt tā jautā, vai ir samērīgi tikai tā iemesla dēļ, lai saglabātu pilsonības vienotību ģimenē, atņemt nepilngadīgai personai Savienības pilsonību un ar to saistītās tiesības. Visbeidzot iesniedzējtiesa norāda, ka nepilngadīga persona gandrīz nevar ietekmēt savu Nīderlandes pilsonības saglabāšanu un ka nepilngadīgai personai nav iespējams izmantot tādas izņēmuma nosacījumus kā iespēju pārtraukt termiņu vai pieprasīt izsniegt, piemēram, paziņojumu par Nīderlandes pilsonības faktu. Tādēļ neesot skaidrs, vai Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkts ir saderīgs ar samērīguma principu.

21. Tādēļ *Raad van State* (Valsts padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai Līguma par Eiropas Savienības darbību 20. un 21. pants, tostarp, ņemot vērā Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka sakarā ar individuālā gadījuma neizvērtēšanu atbilstoši samērīguma principam, ciktāl runa ir par pilsonības zaudēšanas sekām attiecībā uz tiesību subjekta situāciju no Savienības tiesību viedokļa, tie nepieļauj tādas tiesiskos regulējumus kā tie, kas tiek izskatīti pamatlietā, kuri paredz, ka:

- 1) pilngadīga persona, kurai vienlaicīgi ir trešās valsts pilsonība, zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsonību *ex lege*, jo nepārtrauktā desmit gadu laikposmā tā ir pastāvīgi uzturējusies ārvalstīs un ārpus Eiropas Savienības, lai gan pastāv iespējas pārtraukt šo desmit gadu termiņu?
- 2) nepilngadīga persona tās vecāka pilsonības zaudēšanas dēļ 1) punktā minēto apsvērumu izpratnē noteiktos apstākļos zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsonību *ex lege*?”

22. Par šo jautājumu rakstveida apsvērumus iesniedza prasītājas pamatlietā, Nīderlandes, Īrijas, Grieķijas valdības, kā arī Eiropas Komisija. *M. G. Tjebbes*, Nīderlandes un Grieķijas valdību, kā arī Komisijas mutvārdu paskaidrojumi tika uzklausi arī 2018. gada 24. aprīļa tiesas sēdē; pārējie lietas dalībnieki tajā nebija pārstāvēti.

III. Vērtējums

23. Pirms izskatu uzdoto jautājumu attiecībā uz pilngadīgu (B sadaļa) un nepilngadīgu (C sadaļa) Nīderlandes pilsoņu pilsonības zaudēšanas saderību ar LESD 20. pantu, ņemot vērā Tiesas sniegtās norādes spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), manuprāt, ir svarīgi – vispirms un pat ja to nav apstrīdējusi neviena ieinteresētā puse – pārbaudīt Savienības tiesību piemērojamību un Tiesas kompetenci atbildēt uz iesniegto prejudiciālo jautājumu (A sadaļa). Visbeidzot es īsumā izskatišu Nīderlandes valdības tiesas sēdē izteikto lūgumu, lai Tiesa ierobežotu sava nākamā sprieduma iedarbību laikā gadījumā, ja tā konstatētu attiecīgo Likuma par Nīderlandes pilsonību normu nesaderību ar LESD 20. pantu (D sadaļa).

A. Par Savienības tiesību piemērojamību un Tiesas kompetenci atbildēt uz iesniegto prejudiciālo jautājumu

24. Kā nupat minēju, Savienības tiesību piemērojamību nav apstrīdējusi neviena ieinteresētā puse. Tomēr šajā sakarā var paust zināmas šaubas. No vienas puses, ir svarīgi norādīt, ka pamatlietā apstrīdētie lēmumi attiecas nevis uz Nīderlandes pilsonības un līdz ar to Savienības pilsonības atņemšanu prasītājam pamatlietā, bet gan uz atteikumu izsniegt Nīderlandes pasēs, pamatojoties uz to, ka šīm personām vairs nav Nīderlandes Karalistes pilsonības. No otras puses, no iesniedzējtiesas sniegtā fakti izklāsta izriet, ka visas prasītājas pamatlietā uzturas trešajās valstīs un acīmredzot nav izmantojušas savu pārvietošanās brīvību Savienībā.

25. Taču, manuprāt, šīs šaubas var atnest.

26. Attiecībā uz pirmo punktu, protams, var uzskatīt, ka pamatlietā nav saistīta ar Savienības tiesībām, jo iesniedzējtiesa ir lūgta lemt tikai par ministra lēmuma likumību atteikt pasu izsniegšanu, ko lūgušas trešo valstu pilsones, kurām jau tikusi atņemta Nīderlandes pilsonība un līdz ar to Savienības pilsoņa statuss.

27. Taču no lēmuma lūgt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka šāda uzskata, kādu turklāt, šķiet, aizstāv ministrs, sekas valsts tiesībās būtu jebkādu tiesību efektīvi vērsties tiesā atņemšana prasītājam pamatlietā attiecībā uz ministra konstatējumu, ka brīdī, kad tika iesniegti lūgumi atjaunot viņu pasēs, viņam vairs nebija Nīderlandes pilsonības. Faktiski šķiet, ka kompetentās Nīderlandes iestādes attiecībā uz viņam nav pieņēmušas nevienu citu lēmumu par šīs pilsonības atņemšanu. Tādēļ iesniedzējtiesa, kura, es atgādinu, ir pēdējās instances tiesa, uzskatīja, ka tai ir obligāti jāizskata jautājums, vai ministra atteikums izsniegt prasītās pasēs bija pamatoti balstīts uz premisu, ka visas prasītājas pamatlietā bija zaudējušas Nīderlandes pilsonību (un līdz ar to Savienības pilsoņa statusu) brīdī, kad viņam bija jāpieņem lēmums, un vai šis konstatējums, pamatojoties uz Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu un 16. panta 1. punkta d) apakšpunktu, bija saderīgs ar Savienības tiesībām, it īpaši ar samērīguma principu, kas minēts spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104).

28. Tādēļ no iesniedzējtiesas nostājas skaidri izriet, ka prasītājas pamatlietā nebija pilnīgi zaudējušas Savienības pilsoņa statusu, ko piešķir LESD 20. pants, bet ka tās tika nostādītas *situācijā, kurā bija iespējams zaudēt šo statusu*.

29. Atbilstoši spriedumam *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 42. punkts) uz šādu situāciju saskaņā ar tās būtību un tās sekām attiecas Savienības tiesības.

30. Attiecībā uz otro punktu – tas, ka visas prasītājas pamatlietā acīmredzot uzturas trešajā valstī un nav izmantojušas savas tiesības brīvi pārvietoties Savienībā, manuprāt, nerada atšķirīgas sekas.

31. Ar LESD 20. panta 1. punktu ikvienai personai, kurai ir kādas dalībvalsts pilsonība, ir piešķirts Savienības pilsoņa statuss. Tiesa vairākkārt ir uzsvērusi, ka Savienības pilsoņa statuss ir paredzēts kā dalībvalstu pilsoņu pamatstatuss⁵.

32. Tiesa ir interpretējusi šo normu tādos kontekstos, no kuriem izrietēja, ka vienīgais saistības elements ar Savienības tiesībām ir tās pilsoņa statuss.

33. Jau 2003. gada 2. oktobra spriedumā *Garcia Avello* (C-148/02, EU:C:2003:539, 13. un 27. punkts) Tiesa pieļāva, ka ar Savienības tiesībām ir saistīta tādu bērnu situācija, kuriem ir divu dalībvalstu pilsonība, kuri ir dzimuši vienas no tām teritorijā un tajā likumīgi uzturējušies, un nekad nav izmantojuši savas tiesības brīvi pārvietoties.

34. Tāpat spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) Tiesa pretēji ģenerālvokātam⁶ necentās atrast saikni starp *Janko Rottmann* naturalizācijas kārtībā iegūtās pilsonības atņemšanu un viņa īstenotajām tiesībām pārvietoties Savienībā. Sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 42. punktā Tiesa saglabāja šādu saistību ar Savienības tiesībām, pamatojoties uz to, “ka tāda Savienības pilsoņa [kā *M. Rottmann*] situācija, attiecībā uz kuru [...] kādas dalībvalsts iestādes pieņem lēmumu atņemt viņam naturalizācijas kārtībā piešķirto pilsonību pēc tam, kad viņš zaudējis citas dalībvalsts pilsonību, kura viņam bijusi sākotnēji, apstākļos, kad tā rezultātā var zaudēt EKL 17. pantā [kļuvis par LESD 20. pantu] piešķirto statusu un ar to saistītās tiesības, pēc savas dabas un savu seku dēļ ietilpst Savienības tiesību jomā”.

35. Turklāt ir svarīgi atgādināt, ka kopš 2011. gada 8. marta sprieduma *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124, 42. punkts) Tiesa atzīst saikni ar Savienības tiesībām un LESD 20. panta piemērojamību tādu dalībvalsts pilsoņu situācijā, kuri nav izmantojuši savas tiesības pārvietoties un kuriem minētās dalībvalsts pieņemta lēmuma dēļ ir atņemtas faktiskas iespējas izmantot tiesības, ko piešķir Savienības pilsoņa statuss.

36. Taisnība, ka šajā gadījumā un pretēji situācijai iepriekš minētajās lietās visas prasītājas pamatlietā jau ir trešās valsts rezidentes.

37. Taču man nešķiet, ka šis apstāklis izslēgtu pamatlietā aplūkotās situācijas no Savienības tiesību piemērošanas jomas.

38. Patiesībā Savienības pilsoņa *statuss* nav rezervēts tiem dalībvalstu pilsoņiem, kas uzturas vai atrodas Savienības teritorijā. Paredzot, ka jebkurš savienības pilsonis saņem jebkuras dalībvalsts diplomātisko un konsulāro aizsardzību *trešās valsts* teritorijā, kur nav pārstāvēta tā dalībvalsts, kuras pilsonis viņš ir, LESD 20. panta 2. punkta c) apakšpunktā, manuprāt, tas ir pilnīgi nepārprotami pateikts.

39. Norādīšu, ka ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu un 16. panta 1. punkta d) apakšpunktu Nīderlandes pilsoņiem, kuri uzturas trešajā valstī un atbilst citiem šajos pantos minētajiem nosacījumiem, ir atņemts pats Savienības pilsoņa *statuss* un līdz ar to faktiskas iespējas izmantot, pat potenciāli, *visas* tiesības, ko piešķir šis statuss.

5 Skat. spriedumus, 2001. gada 20. septembris, *Grzelczyk* (C-184/99, EU:C:2001:458, 31. punkts); 2002. gada 17. septembris, *Baumbast* un R (C-413/99, EU:C:2002:493, 82. punkts); 2004. gada 19. oktobris, *Zhu un Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 25. punkts); 2010. gada 2. marts, *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 43. punkts); 2011. gada 8. marts, *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124, 41. punkts), kā arī 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 69. punkts).

6 Skat. ģenerālvokāta L. M. Pojareša Maduru [*L. M. Poiares Maduro*] secinājumu lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2009:588) 13. punktu.

40. Manuprāt, būtu turklāt paradoksāli, ja Tiesa noliegtu Savienības tiesību piemērojamību pamatlietā, lai gan situācija, kas tiek aplūkota, ir vienīgā, kurā uzturēšanās ārpus Nīderlandes teritorijas rada Savienības pilsoņa statusa zaudēšanu. Proti, no vienas puses, Likums par Nīderlandes pilsonību nav piemērojams Nīderlandes pilsoņiem, kuriem ir [arī] cita pilsonība un kuri uzturas – pat vairāk nekā desmit gadus – kādas Savienības dalībvalsts teritorijā. No otras puses, kā tiesas sēdē apstiprināja Nīderlandes valdība, lai arī Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts un 16. panta 1. punkta d) apakšpunkts, protams, ir piemērojams Nīderlandes pilsoņiem, kuriem ir arī citas dalībvalsts pilsonība un kuri vairāk nekā desmit gadus ilgu nepārtrauktu periodu uzturas trešās valsts teritorijā, Nīderlandes pilsonības zaudēšanas sekas [tomēr] nav salīdzināmas, jo šie pilsoņi principā joprojām paliek Savienības pilsoņi tādēļ, ka viņi saglabā otras dalībvalsts pilsonību⁷.

41. Tieši ņemot vērā šos apsvērumus, es uzskatu, ka Savienības tiesības ir piemērojamas situācijās pamatlietā, paturot prātā, ka dalībvalstis saglabā kompetenci noteikt pilsonības iegūšanas un zaudēšanas nosacījumus, ievērojot Savienības tiesības⁸.

42. Šajā sakarā vēlos piebilst, ka atbildei uz iesniedzējtiesas iesniegto jautājumu būtu jāattiecas vienīgi uz LESD 20. pantu un nebūtu jāietver arī LESD 21. panta interpretācija. Proti, ciktāl pamatlieta attiecas konkrēti uz Savienības pilsoņa statusa zaudēšanu un tā kā prasītājas pamatlietā nav izmantojušas tiesības brīvi pārvietoties Savienībā, man šķiet, ka LESD 21. panta interpretācija nav tieši iesaistīta lietā, turklāt tā nemaina atbildi, kas izrietētu no viena paša LESD 20. panta interpretācijas. Šāda pieeja, šķiet, izriet arī no 2016. gada 30. jūnija sprieduma *NA* (C-115/15, EU:C:2016:487), 2016. gada 13. septembra sprieduma *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675) un 2017. gada 10. maija sprieduma *Chavez-Vilchez* u.c. (C-133/15, EU:C:2017:354, 49. un 57. punkts), kuros Tiesa atbildēja uz tai uzdotajiem jautājumiem, raugoties no LESD 20. panta viedokļa, jo aplūkotās situācijas, kas skāra Savienības pilsoņus, neietilpa LESD 21. panta piemērošanas jomā⁹.

43. Pabeidzot šo jautājumu, LESD 20. panta un tāgad Savienības tiesību piemērojamība pamatlietā obligāti nozīmē, ka prasītājas pamatlietā var atsaukties uz Hartā atzītajām pamattiesībām, proti, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, ko minējusi iesniedzējtiesa un kas garantēta Hartas 7. pantā, kā arī – attiecībā uz *L. Duboux* – bērnu tiesībām, kas atzītas šī teksta 24. pantā. Faktiski, kā es jau norādīju iepriekšējos secinājumos, Hartā nostiprinātās pamattiesības, kas ir jāievēro visām dalībvalstu iestādēm, *kuras rīkojas Savienības tiesību ietvaros*, šo iestāžu pieņemto aktu adresātiem ir garantētas *neatkarīgi no jebkādiem teritorialitātes kritērijiem*¹⁰.

44. Tādēļ, līdzīgi kā Tiesa precizēja spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 46. punkts), es uzskatu, ka tai ir jāatbild uz iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu, kas attiecas uz nosacījumiem, atbilstoši kuriem Savienības pilsoņi dalībvalsts pilsonības zaudēšanas dēļ var zaudēt Savienības pilsoņa statusu un līdz ar to tiem var tikt atņemtas tiesības, ko piešķir šis statuss.

45. Tagad esmu nosācis līdz iesniedzējtiesas iesniegtā jautājuma pirmajai daļai, kas attiecas uz pilngadīgu Nīderlandes pilsoņu pilsonības zaudēšanu.

7 Protams, izņemot gadījumus, ja otras dalībvalsts likums ir pilnībā identisks Likumam par Nīderlandes pilsonību, jo tādā gadījumā šim personām pastāvētu risks kļūt par bezvalstniekiem. Tomēr šāds risks nešķiet reāls.

8 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2010. gada 2. marts, *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 39. un 45. punkts).

9 Šķiet, tas izriet arī no sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), kurā Tiesa interpretēja vienīgi EKL 17. pantu (kļuvis par LESD 20. pantu), lai gan tai vispārīgi tika uzdots jautājums par “Kopienas tiesību” interpretāciju, kas varēja to pamudināt iekļaut savā atbildē arī EKL 18. pantu (kļuvis par LESD 21. pantu).

10 Skat. it īpaši manu secinājumu lietā X un X (C-638/16 PPU, EU:C:2017:93) 89. punktu.

B. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētās pilngadīgu Nīderlandes pilsoņu pilsonības zaudēšanas saderību ar LESD 20. pantu un Hartas 7. pantu

46. Prejudiciālā jautājuma pirmajā daļā iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 20. pants, raugoties no 2010. gada 2. marta sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) skatpunkta, ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu, ja runa ir par pilngadīgām personām.

47. Atgādināšu, ka spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) Tiesa it īpaši aplūkoja principu, atbilstoši kuram lēmums atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību dalībvalsts pilsonim var tikt pārbaudīts tiesā saskaņā ar Savienības tiesībām.

48. Iesākumā sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 50.–54. punktā Tiesa pārbaudīja pēc būtības, vai lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību mērķis bija aizstāvības cienīgs, šajā gadījumā – pilsonības atņemšana krāpniecisku darbību dēļ, ko ieinteresētā persona veikusi pilsonības iegūšanas brīdī. Šajā ziņā Tiesa norādīja, ka šajā situācijā dalībvalsts ir tiesīga vēlēt aizsargāt īpašas solidaritātes un lojalitātes attiecības ar saviem pilsoņiem, kā arī pilsonības saiknes pamatā esošo tiesību un pienākumu savstarpējību. Tiesa apstiprināja secinājumu par šāda pasākuma likumību, balstoties uz vispārējo starptautisko tiesību principu, saskaņā ar kuru nevienam nevar patvaļīgi atņemt pilsonību, kā arī uz atbilstošiem Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu un Eiropas Konvencijas par pilsonību noteikumiem. Šī sprieduma 54. punktā tā nosprieda, ka šis secinājums *principā* ir atbilstošs arī tad, ja attiecīgās dalībvalsts pilsonības atņemšanas *rezultātā* tiek atņemta arī Savienības pilsonība.

49. Pēc tam, izskatot iesniedzējtiesas uzdotos jautājumus, Tiesa pievienoja šim principiālajam secinājumam ierobežojumu, proti, ka lēmumā par naturalizācijas kārtībā iegūtas pilsonības atņemšanu, kas bija lietas *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) priekšmets, “ir [jāievēro] samērīguma princips saistībā ar tā *ietekmi uz attiecīgās personas stāvokli Savienības tiesībās*”¹¹ vai “jāņem vērā *sekas*, kuras ar šo lēmumu var *iespējami* tikt radītas ieinteresētajai personai un attiecīgajā gadījumā tās ģimenes locekļiem saistībā ar ikvienam Savienības pilsonim piederošo tiesību zaudēšanu”¹².

50. Lai gan, kā precizēšu vēlāk šajos secinājumos, pārbaudes, kas veikta sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 55.–58. punktā, apjomu ir grūti novērtēt, es tomēr uzskatu, ka saskaņā ar argumentāciju, kuru Tiesa šajā spriedumā sniegusi, lai noteiktu, vai pilsonības atņemšana, ko veikusi kāda dalībvalsts un kas ieinteresētajai personai nozīmē arī Savienības pilsonības zaudēšanu, ir saderīga ar LESD 20. pantu, vispirms ir jāpārbauda mērķa, uz kuru balstīts šis pasākums, vispārējo interešu raksturs un pēc tam jāpārbauda, vai ir ievērots samērīguma princips.

1. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā izvirzīto vispārējo interešu mērķi

51. Lai pilsonības zaudēšana, kas paredzēta Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā, būtu saderīga ar Savienības tiesībām, tai ir jābūt pamatotai ar vispārējo interešu mērķi, kas nozīmē, ka [pilsonības] zaudēšanai jāspēj sasniegt izvirzīto mērķi un ka šajā pantā paredzētā [pilsonības] atņemšana nav uzskatāma par patvaļīgu aktu¹³.

11 Spriedums *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 55. punkts) (mans slīpinājums).

12 Spriedums *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 56. punkts) (mans slīpinājums).

13 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2010. gada 2. marts, *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 51.–54. punkts).

52. Atgādināšu, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā ir paredzēts, ka pilsonību *ex lege* zaudē jebkurš Nīderlandes pilsonis, kuram vienlaicīgi ir citas valsts pilsonība un kurš nepārtrauktā vismaz desmit gadu laikposmā ir pastāvīgi uzturējies ārpus Nīderlandes un teritorijām, kurās ir piemērojams ES līgums.

53. Šajā ziņā es vispirms pilnībā pievienojos Nīderlandes valdības aizstāvētajai nostājai, saskaņā ar kuru būtībā, īstenojot savu kompetenci, kas tai ļauj noteikt pilsonības iegūšanas un zaudēšanas nosacījumus, dalībvalsts var balstīties uz postulātu, ka pilsonība atspoguļo faktiskas saites esamību starp valsti un tās pilsoņiem.

54. Es arīdzan uzskatu, ka nav nesaprātīgi tas, ka valsts likumdevējs starp dažādiem faktoriem, kas var atspoguļot šādas faktiskas saites zudumu, izvēlas to, ka tās pilsoņu pastāvīgā dzīvesvieta pietiekami ilgā laikposmā ir trešajā valstī.

55. Šajā sakarā jānorāda, ka šāda izvēle ir atzīta starptautiskā līmenī. Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu 7. panta 4. punktā ir noteikts, ka persona zaudē pilsonību, ja ilgstoši uzturas ārvalstīs, ar nosacījumu, ka šī pilsonības zaudēšana nepadara to par bezvalstnieku. Tāpat Eiropas Konvencijas par pilsonību 7. panta 1. punkta e) apakšpunktā ir paredzēts, ka pilsonību iespējams zaudēt *ex lege*, ja nepastāv faktiska saikne starp valsti un pilsoni, kas uzturas ārzemēs. Šīs konvencijas paskaidrojošajā ziņojumā ir norādīts, ka šīs normas mērķis ir dot iespēju valstij, kas to vēlas, neļaut tās pilsoņiem, kuri ilgstoši dzīvo ārzemēs, saglabāt šīs valsts pilsonību, jo saikne ar to vairs nepastāv vai to ir aizvietojuši saikne ar citu valsti, paturot prātā, ka – *līdzīgi kā šajā lietā* – runa ir par personām, kurām ir dubultpilsonība un līdz ar to nerodas bezvalstniecības risks¹⁴.

56. Turklāt Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts balstās vienīgi uz kritēriju par Savienības teritorijas pamešanu, neatkarīgi no tā, kāda ir Nīderlandes pilsoņu otra pilsonība. Kā tiesas sēdē apstiprināja Nīderlandes valdība, Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētā [pilsonības] zaudēšana *ex lege* attiecas gan uz tiem Nīderlandes pilsoņiem, kam ir trešās valsts dubultpilsonība, gan tiem, kam ir citas dalībvalsts pilsonība, ja tie atbilst kritērijam par nepārtrauktu uzturēšanos trešās valsts teritorijā desmit gadu laikposmā.

57. Visbeidzot, kā norādījusi iesniedzējtiesa, neviens lietas materiālu elements neparāda, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētā pilsonības atņemšana būtu patvaļīgs pasākums.

58. Šajā argumentācijas stadijā neiedziļinoties pilsonības atņemšanas – kas pamatota ar Nīderlandes pilsoņa, kam ir dubultpilsonība, uzturēšanos trešajā valstī ilgāk par desmit gadiem – samērīguma pārbaudē, šāds laikposms nešķiet pārlieku īss. Turklāt neviena no ieinteresētajām pusēm nav apstrīdējusi šo termiņu. Un neatkarīgi no prasītāju pamatlietā sūdzībām par nepilnībām, kas piemītušas sākotnējai to rīcībā esošajai informācijai par šiem tiesību aktiem, jānorāda, ka Likums, ar ko groza Likumu par Nīderlandes pilsonību, tika pieņemts 2000. gadā un stājies spēkā pēc trim gadiem. Tādēļ es uzskatu, ka tas bija pietiekami paredzams. Piedevām šī tiesvedība pietiekami pierāda, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētā pilsonības atņemšana ir pakļauta pārbaudei tiesā.

59. Līdz ar to es uzskatu, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzētajai pilsonības atņemšanai ir likumīgs mērķis.

¹⁴ Skat. paskaidrojošā ziņojuma par Eiropas Konvenciju par pilsonību 70. punktu. Šis ziņojums ir pieejams šādā vietnē: <https://rm.coe.int/16800cce80>.

2. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta samērīgumu

60. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai tai ir tiesības vienkārši pārbaudīt, ka ir izpildīti Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta piemērošanas noteikumi, vai arī saskaņā ar samērīguma principu, kā Tiesa to interpretējusi spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 55.–58. punkts), tai ir arī pienākums ņemt vērā katra gadījuma *individuālos apstākļus*, kas var pierādīt faktiskas saiknes ar attiecīgo dalībvalsti saglabāšanos, kā apgalvo prasītājas pamatlietā.

61. Citiem vārdiem sakot, pēdējās minētās, šķiet, uzskata, ka spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) ir *vispārīgi prasīts*, lai neatkarīgi no sasaistes kritērija, ko izvēlēties dalībvalsts likumdevējs, lai piešķirtu vai atņemtu šīs dalībvalsts pilsonību, valsts tiesai būtu jāizskata *visi* katra gadījuma *individuālie apstākļi*, kas var pierādīt faktiskas saiknes ar attiecīgo dalībvalsti saglabāšanos, kura ieinteresētajai personai ļautu saglabāt šīs valsts pilsonību.

62. Es šai nostājai nepiekrītu.

63. Vispirms, runājot par principiem, es nesaskatu nevienu šķērsli, kādēļ pēc samērīguma pārbaudes attiecībā pret Savienības tiesībām dalībvalsts tiesību norma, kam ir vispārīgs raksturs, nevarētu izrādīties saderīga ar samērīguma principu.

64. Šajā ziņā un nepretendējot uz izsmeļošu [piemēru], minēšu vien 2015. gada 6. oktobra spriedumu *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648), kas attiecās uz valsts tiesību aktu piemērošanu, kuras sekas ir automātiska balsstiesību atņemšana Eiropas Parlamenta vēlēšanās Savienības pilsonim, kam ir piespriests sods krimināllietā.

65. Noteikusi, ka situācija šajā lietā ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, Tiesa piekrita pārbaudīt balsstiesību atņemšanas ievērošanu saskaņā ar tiesībām, kas garantētas Hartas 39. panta 2. punktā, kā arī it īpaši saskaņā ar samērīguma principu, kas paredzēts Hartas 52. panta 1. punktā.

66. Balsstiesību ierobežošanas samērīguma pārbaudes kontekstā Tiesa uzskatīja, no vienas puses, ka minētais ierobežojums ir samērīgs, jo tajā ir ņemts vērā veiktā kriminālpārskatīšanas raksturs un smagums, kā arī soda ilgums, atgādinot, ka balsstiesību aizliegums saskaņā ar attiecīgajiem valsts tiesību aktiem ir piemērojams tikai tām personām, kas ir notiesātas par pārkāpumu, kurš sodāms ar brīvības atņemšanu vismaz uz pieciem gadiem un līdz pat mūža ieslodzījumam. No otras puses, Tiesa uzsvēra, ka valsts tiesībās ir tieši sniegta iespēja notiesātajām personām lūgt un saņemt pilsoņa tiesības atņemšana soda, kas izraisa balsstiesību zaudēšanu, atcelšanu. No tā Tiesa izdarīja secinājumu, ka attiecīgie valsts tiesību akti nav pretēji samērīguma principam, un nosprieda, ka Hartas 39. panta 2. punkts pieļauj šādus tiesību aktus, ar kuriem no balsstiesīgo Eiropas Parlamenta vēlēšanās loka *ex lege* tiek izslēgta to Savienības pilsoņu kategorija, kurai piederēja *Thierry Delvigne*.

67. No šīs lietas tātad var secināt, ka valsts tiesību aktu samērīguma pārbaude nav jāveic, ņemot vērā katra gadījuma individuālos apstākļus, kas ļautu izvairīties no šajos tiesību aktos paredzētā ierobežojuma piemērošanas. Šajā ziņā Tiesa vien norādīja, ka *T. Delvigne* atbilda valsts tiesību aktu piemērošanas nosacījumiem, proti, viņš bija notiesāts ar brīvības atņemšanu uz laiku starp pieciem gadiem un mūža ieslodzījumu, un Tiesa neturpināja balsstiesību ierobežošanas piemērotības pārbaudi šim individuālajam sodam (divpadsmit gadiem), kas bija piespriests *T. Delvigne*, vai *a fortiori* iespējamu atbildību mīkstinošu apstākļu, kuri raksturīgi šīs personas situācijai, ņemšanu vērā.

68. Samērīguma principa ievērošanas pārbaude, kas veikta spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), neraugoties uz nenoliedzamu neskaidrību attiecībā pret tās apmēru, manuprāt, nekaitē šai pieejai.

69. Vispirms norādīšu, ka nevienā no pamatiem spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) nav minēta *visu* katra atsevišķa gadījuma apstākļu ņemšana vērā, lai pārbaudītu tāda lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību samērīgumu kā tas, kas tika aplūkots šajā lietā.

70. Protams, trīs reizes – šī sprieduma 54., 55. punktā un 56. punkta pirmajā teikumā – Tiesa atsauca uz sekām, kādas šis lēmums rada attiecīgajai personai.

71. Šo trīs sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) punktu formulējums nešķiet īpaši viegli uztverams.

72. Proti, šī sprieduma 54. punktā ir minētas *tūlītējās* sekas, ko attiecīgajai personai rada pilsonības atņemšana, proti, *Savienības pilsoņa statusa zaudēšana*, kas šķiet saprotami un loģiski, turpretim minētā sprieduma 55. punktā un 56. punkta pirmajā teikumā, šķiet, ir aplūkotas cita veida sekas – netiešākas, pat vienkārši “iespējamās”, atšķirīgas no Savienības pilsoņa statusa zaudēšanas, raugoties uz kurām valsts tiesai būtu jāveic lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību samērīguma pārbaude, turklāt ne vien saskaņā ar LESD 20. pantu, bet ar Savienības tiesībām vispārīgi.

73. Šajā ziņā, ja vien es neklūdos, lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) papildus Savienības pilsoņa statusa zaudēšanai vienīgās citas tiešās sekas, kas izriet no naturalizācijas kārtībā iegūtas pilsonības atņemšanas un kas bija valsts tiesas iesniegto prejudiciālo jautājumu kodols un acīmredzami nebūt nebija hipotētiskas, bija risks, ka ieinteresētā persona var kļūt par bezvalstnieku.

74. Taču attiecībā uz šīm divām lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību tiešajām sekām lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) Tiesa nav sniegusi nevienu norādi, kas liecinātu, ka šis lēmums varētu būt nesamērīgs. Sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 57. punktā Tiesa pieļāva, ka dalībvalstij, kuras pilsonība tikusi iegūta krāpnieciskā veidā, nebija pienākuma, piemērojot LESD 20. pantu, atturēties no naturalizācijas kārtībā iegūtas pilsonības atņemšanas tikai tādēļ vien, ka ieinteresētā persona nebija atguvusi savas izcelsmes valsts pilsonību un līdz ar to Savienības pilsoņa statusu. Turklāt tā paša sprieduma 58. punktā Tiesa visai kuriozā veidā uzticēja valsts tiesai pašai rūpes noteikt samērīguma principa piemērojamību, norādot, ka šai tiesai ir jāizvērtē, “vai [..], lai ievērotu samērīguma principu, pirms šāda lēmuma par naturalizācijas kārtībā iegūtas pilsonības atņemšanu *stāšanās spēkā* ieinteresētajai personai būtu jāatvēr saprātīgs termiņš, lai tā varētu mēģināt atgūt savas izcelsmes dalībvalsts pilsonību”¹⁵.

75. Tādēļ ir grūti saprast, kādas vēl sekas attiecībā uz ieinteresētās personas situāciju iesniedzējtiesa tika aicināta ņemt vērā, pārbaudot lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību, kas aplūkots lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), samērīgumu, pat ja šī lēmuma tiešās sekas nevarēja mudināt Vācijas iestādes atturēties no šī lēmuma pieņemšanas.

76. Protams, kā Tiesa minējusi sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta pirmajā teikumā, ir pilnīgi iespējams iztēloties, ka lēmums atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību, kuram seko Savienības pilsoņa statusa zaudēšana, var radīt daudzējādas sekas attiecībā uz ieinteresētās personas vai tās ģimenes locekļu situāciju. Piemēram, ir iespējams, ka Savienības pilsoņa statusa zaudēšana var radīt ieinteresētajai personai izmaksāto sociālo pabalstu pārtraukšanu vai zaudējumu. Tāpat Savienības pilsoņa statusa zaudēšana var novest pie tā, ka ieinteresētā persona vairs nevar atsaukties uz uzturēšanās tiesībām attiecīgās dalībvalsts teritorijā vai – dažos gadījumos – pat Savienības teritorijā. Ja šai ieinteresētajai personai pašai ir bērni, kuriem ir minētās dalībvalsts pilsonība un attiecībā uz kuriem tai ir atsevišķa aizgādība, šie bērni varētu nonākt tādā situācijā, kāda tika izskatīta lietā *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124).

¹⁵ Mans slīpinājums. Tātad Tiesai samērīguma princips neliek nedz īstenot procedūru ar mērķi novērst Savienības pilsonības zaudēšanu, nedz apturēt naturalizācijas kārtībā iegūtas pilsonības atņemšanas procedūru, līdz ieinteresētā persona būs faktiski atguvusi savu sākotnējo pilsonību, kas tai ļauj saglabāt Savienības pilsonību.

77. Tomēr šīs sekas izriet nevis no lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību, bet gan no vēlākiem administratīviem lēmumiem, kuri var tikt vai netikt pieņemti un par kuriem katrā ziņā var tikt iesniegtas prasības tiesā un, vajadzības gadījumā, veikta samērīguma pārbaude, tai skaitā saskaņā ar Savienības tiesībām.

78. Tādēļ es īsti nesaprotu, kādēļ, pārbaudot lēmuma atņemt pilsonību samērīgumu saskaņā ar Savienības tiesībām, valsts tiesai, kas izskata lietu, būtu jāņem vērā šādas netiešas, pat hipotētiskas, sekas, ja tās vienalga neliks šai tiesai atcelt šādu lēmumu vai konstatēt, ka valsts iestādēm vajadzēja atturēties to pieņemt.

79. Tāpēc, atkārtojot vienu no iepriekš minētajiem piemēriem, ja ieinteresētā persona, kas var zaudēt Savienības pilsoņa statusu un savus ģimenes locekļus, kuri paši ir Savienības pilsoņi, atrastos tādā situācijā, kāda tika izskatīta lietā *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124), tas nenozīmētu, ka attiecīgajai dalībvalstij būtu jāatturas attiecībā uz šo ieinteresēto personu pieņemt lēmumu atņemt tai pilsonību, bet tai drīzāk būtu jānodrošina, lai ieinteresētā persona varētu turpināt uzturēties Savienības teritorijā kā Savienības pilsoņu ģimenes loceklis.

80. Tātad viens no diviem variantiem: vai nu lēmuma par pilsonības atņemšanu pieņemšanu var “neitralizēt”, jo tas ietver Savienības pilsoņa statusa zaudēšanu – kas, protams, rada zināmas grūtības, ņemot vērā šī statusa papildinošo raksturu attiecībā pret dalībvalstu pilsonību, kā tas paredzēts LES 9. pantā un LESD 20. panta 1. punktā¹⁶, taču kas, manuprāt, nav neiespējami¹⁷ -, vai šāda lēmuma pieņemšanu nevar “neitralizēt” ar Savienības pilsoņa statusa zaudēšanu, taču šajā gadījumā man ir grūti saprast, kādēļ netiešas, pakārtotas, pat hipotētiskas, sekas attiecībā uz ieinteresētās personas situāciju, kuras [turklāt] nav tik nopietnas kā šī fundamentālā statusa un ar to saistīto tiesību zaudēšana, nozīmētu, ka lēmums par pilsonības atņemšanu nevar tikt pieņemts.

81. Lai Tiesa nepārprot manis sacīto. Es nebūt nevēlos atņemt dalībvalstīm samērīguma pārbaudes iespēju attiecībā uz lēmumu par pilsonības atņemšanu vai attiecībā uz pasākumu – kādi ir pamatlietā aplūkoto pasākumi –, kurā konstatēta dalībvalsts pilsoņu pilsonības zaudēšana, kas ietver [arī] Savienības pilsoņa statusa zaudēšanu.

82. Tomēr, manuprāt, atbilstoši judikatūrai šādā pārbaudē ir vienīgi jāpārlicinās, ka attiecīgais valsts pasākums, *kura tiešas sekas ir Savienības pilsoņa statusa zaudēšana*, var nodrošināt izvirzīto vispārējo interešu mērķi un ka šo mērķi nav iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem pasākumiem, proti, ka attiecīgais pasākums nepārsniedz minētā vispārējo interešu mērķa sasniegšanai nepieciešamo¹⁸.

83. Šādu interpretāciju atbalsta sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 59. punkts un rezolutīvā daļa, kur vispārīgos vārdos ir noteikts tas, ka lēmuma atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību saderība ar Savienības tiesībām, it īpaši ar EKL 17. pantu (kļuvis par LESD 20. pantu), ir atkarīga no “samērīguma principa” ievērošanas.

84. Katrā ziņā samērīguma pārbaude, kuru Tiesa spriedumā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) aicināja uzņemties iesniedzējtiesu, manuprāt, neietver *visa katrai individuālai situācijai raksturīgo apstākļu kopuma pārbaudi*, kas, neraugoties uz valsts tiesību aktu, kuri regulē pilsonības atņemšanu, piemērošanas noteikumu izpildi, varētu pierādīt faktiskas saiknes saglabāšanos ar attiecīgo dalībvalsti.

16 Atgādinājumam – LES 9. panta pēdējais teikums un LESD 20. panta 1. punkts abi paredz, ka “Savienības pilsonība papildina, nevis aizstāj valsts pilsonību”.

17 Vai nu tāda iemesla dēļ, kas tiktu uzskatīts par nelikumīgu saskaņā ar Savienības tiesībām, vai valsts pasākuma nesamērīgā rakstura dēļ, kā es piedāvāju uzskatīt attiecībā uz Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkta piemērošanu nepilngadīgajiem; skat. šo secinājumu 128.–149. punktu.

18 Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2010. gada 22. decembris, *Sayn-Wittgenstein* (C-208/09, EU:C:2010:806, 90. un 93. punkts), un 2016. gada 2. jūnijs, *Bogendorff von Wolffersdorff* (C-438/14, EU:C:2016:401, 72. un 74. punkts).

85. Šajā sakarā, ja šajā stadijā uzskatāmie tikai pie apstākļiem, kas tieši uzskaitīti sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta otrajā teikumā, es atgādināšu, ka Tiesa ir lūgusi valsts tiesu pārbaudīt, vai ikvienam Savienības pilsonim piemērojamo tiesību zaudēšana “ir attaisnota, ņemot vērā šīs personas izdarītā pārkāpuma smaguma pakāpi, no lēmuma par pilsonības piešķiršanu naturalizācijas kārtībā līdz lēmumam par tās atņemšanu pagājušo laiku, kā arī ieinteresētās personas iespēju atgūt savu sākotnējo pilsonību”.

86. Protams, lai gan sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta otrais teikums ir formulēts vispārīgi, Tiesas norādītie elementi, kuri būtu jāpārbauda valsts tiesai, nav noteikti transponējami visās situācijās, kad runa ir par dalībvalsts pilsonības un Savienības pilsonības zaudēšanu. It īpaši samērīguma pārbaude ir jāveic, ņemot vērā iemeslu, kas ir pamatā pilsonības un Savienības pilsoņa statusa atņemšanai.

87. Paturot to prātā, trīs elementu, kas minēti sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta otrajā teikumā, pārbaude, manuprāt, neatbalsta prasītāju pamatlietā tēzi, saskaņā ar kuru, pārbaudot valsts pasākuma, ar ko personai atņemta dalībvalsts pilsonība, samērīgumu, ir jāņem vērā visi katra atsevišķa gadījuma apstākļi.

88. Tā tas noteikti ir attiecībā uz aicinājumu valsts tiesai pārbaudīt, vai tiesību, ko piešķir Savienības pilsoņa statuss, zaudēšana “ir attaisnota, ņemot vērā šīs personas izdarītā pārkāpuma smaguma pakāpi”. Faktiski šī elementa, kas raksturīgs iemeslam (krāpnieciska darbība), kurš ir pamatā lēmumam atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), pārbaude prasa vienīgi pārbaudīt saistību starp tiesību, ko piešķir Savienības pilsoņa statuss, zaudēšanu un ieinteresētās personas izdarītā pārkāpuma pietiekamu smaguma pakāpi; to pilnībā var veikt *in abstracto*, un tā līdz ar to neprasa pārbaudi *in concreto*¹⁹. Ārkārtējā gadījumā – es ceru, pilnībā hipotētiskā –, ja kādas dalībvalsts tiesību akti paredzētu personai atņemt naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību, kuras sekas būtu Savienības pilsonības zaudēšana, ceļu satiksmes noteikumu administratīva pārkāpuma dēļ, šāda pasākuma nesamērīgais raksturs atklātos adekvātuma trūkumā starp pārkāpuma niecīgo smagumu un Savienības pilsoņa statusa zaudēšanas dramatiskajām sekām. Šāda pārbaude nekādi neprasītu ņemt vērā personas individuālo situāciju.

89. Tikpat neapšaubāmi tas ir arī gadījumā, kad valsts tiesa pārbauda jautājumu, vai ieinteresētajai personai, kam ir atņemta dalībvalsts pilsonība, ir “iespēja atgūt savu sākotnējo pilsonību”. Šādu pārbaudi pilnībā var veikt, ņemot vērā vienīgi tās iespējas, kas paredzētas atbilstošajās valsts tiesību normās, neatkarīgi no indivīda personisko apstākļu pārbaudes. Turklāt ir interesanti norādīt, ka, lai arī šis sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) fragments ir ietverts punktā, kurā ir atgādināta nozīme, kas primārajās tiesībās piešķirta Savienības pilsoņa statusam, Tiesa nekonzentrējas nedz uz nepieciešamību ieinteresētajai personai saglabāt šo statusu²⁰, nedz uz faktu, ka ieinteresētā persona *patiešām* var atgūt savu sākotnējo pilsonību – šajā gadījumā Austrijas pilsonību –, kas lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) prasītājam būtu nodrošinājis arī Savienības pilsonības atgūšanu²¹.

90. Tāpat, manuprāt, ir gadījumā ar pārbaudi, ko Tiesa lūgusi veikt sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta otrajā teikumā, proti, pārbaudīt “no lēmuma par pilsonības piešķiršanu naturalizācijas kārtībā līdz lēmumam par tās atņemšanu pagājušo laiku”, lai gan tas, man jāatzīst, ir nenoteiktāk. Šī pārbaude, kuru veikt tika aicināta valsts tiesa, raisa šaubas attiecībā uz sekām, kādas šai tiesai būtu jāsecina no pagājušā laika. Patiesībā nav skaidrs, vai pagājušais laiks pats par sevi varētu radīt šķērslī pašai lēmuma par pilsonības atņemšanu pieņemšanai vai arī tas – ņemot vērā lietas *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) īpašos apstākļus –, iespējams, varētu ietekmēt vienīgi to, vai šim lēmumam būtu vai nebūtu atpakaļejošs spēks. Lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) no lēmuma

19 Līdzīgi Tiesas veiktajai pārbaudei 2015. gada 6. oktobra spriedumā *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648).

20 Ne vairāk kā uz nepieciešamību izvairīties no tā, ka ieinteresētā persona kļūst par bezvalstnieku; šajā nozīmē skat. it īpaši Marinai, S., *Perdita della cittadinanza e diritti fondamentali: profili internazionalistici ed europei*, Giuffrè, Milāna, 2017, 162. lpp.

21 Ko apstiprina, kā jau minēju, sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 57. un 58. punkts.

par pilsonības piešķiršanu naturalizācijas kārtībā līdz lēmumam par tās atņemšanu pagājušais laiks bija aptuveni pusotrs gads. Turklāt atbilstošajās Vācijas tiesībās bija paredzēts, ka krāpnieciskā veidā iegūts administratīvs dokuments principā tiek atņemts ar atpakaļejošu spēku²², kas piešķir valsts tiesai, kura izskata lietu, novērtējuma brīvību, ļaujot tai ņemt vērā zināmus apstākļus, kas saistīti ar ieinteresētās personas uzvedību šajā laika periodā, kā arī ar administrācijas rīcību, it īpaši tās rūpības trūkumu, nekonstatējot krāpniecisku darbību. Tomēr Tiesa nav sniegusi skaidras norādes, kas ļautu uzskatīt, ka pagājušais laiks varētu “neitralizēt” krāpniecisko pilsonības iegūšanu un līdz ar to lēmuma atņemšanu naturalizācijas kārtībā iegūtu pilsonību pieņemšanu ar atpakaļejošu spēku. Citiem vārdiem sakot, no sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) nekādi neizriet, ka valsts tiesa būtu bijusi aicināta pārbaudīt, vai, neraugoties uz ieinteresētās personas krāpnieciskajām darbībām, tā, ņemot vērā individuālos apstākļus, no lēmuma par pilsonības piešķiršanu naturalizācijas kārtībā līdz lēmumam par tās atņemšanu pagājušajā laikā būtu nostiprinājusi pietiekami spēcīgu saikni ar Vācijas Federatīvo Republiku, kas radītu šķērslī naturalizācijas kārtībā iegūtās pilsonības atņemšanai.

91. Tādēļ, ņemot vērā gan spriedumu *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648), gan spriedumu *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104), es uzskatu, ka pamatlietā Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta samērīguma pārbaude jāveic *in abstracto* un katrā ziņā neatkarīgi no individuālām sekām un apstākļiem, kas varētu atcelt Nīderlandes likumdevēja izvēlēto pilsonības zaudēšanas noteikumu piemērošanu.

92. Nu esmu nonācis līdz Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta samērīguma pārbaudei.

93. Šajā ziņā, pirmkārt, jānorāda, ka minētā panta piemērošana obligāti nenozīmē Savienības pilsonības zaudēšanu. Kā jau uzsvēru iepriekš, šajā pantā paredzētā Nīderlandes pilsonības zaudēšana ir piemērojama arī tiem Nīderlandes pilsoņiem, kam ir arī citas dalībvalsts pilsonība un kas uzturas trešajā valstī. Neraugoties uz Nīderlandes pilsonības zaudēšanu, šīs personas saglabā Savienības pilsoņa statusu.

94. Otrkārt, kā norādījusi iesniedzējtiesa, Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 4. punktā ir paredzētas vairākas iespējas ar vienkāršiem paņēmieniem pārtraukt nepārtraukto desmit gadu uzturēšanās termiņu trešajā valstī. Šis termiņš tiek pārtraukts, un līdz ar to sākas jauns desmit gadu termiņš, kas ir ieinteresētās personas rīcībā, ja tā saņem vai nu deklarāciju par Nīderlandes pilsonības faktu, vai ceļošanas dokumentu (pasi), vai Nīderlandes personas apliecību.

95. Saņemot vienu no šiem dokumentiem, ieinteresētā persona pēc savas iniciatīvas var izvairīties no Nīderlandes pilsonības zaudēšanas, kā arī, attiecīgā gadījumā, no Savienības pilsonības zaudēšanas.

96. *Pat neatkarīgi no pilsonības zaudēšanas* – prasība dalībvalsts pilsonim, lai tas pēc pases vai personas apliecības derīguma termiņa beigām atjaunotu vienu no šiem dokumentiem, nešķiet nedz nesaprātīga, nedz nesamērīga²³.

97. Šis secinājums vislielākā mērā attiecas uz personu, kura noteiktu periodu uzturas trešajā valstī, tā radot risku, ka saikne ar tās izcelsmes dalībvalsti var vājināties. Patiesībā ikkatras personas interesēs ir, lai tās rīcībā būtu derīgi personas un/vai ceļojuma dokumenti, vēl jo vairāk tad, ja viena no šiem dokumentiem izsniegšana ļauj saglabāt pilsonību un, attiecīgā gadījumā, Savienības pilsoņa statusu.

²² Skat. spriedumu *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 8. punkts).

²³ Tāpat ir ar deklarācijas par Nīderlandes pilsonības faktu izsniegšanu, kuru ieinteresētā persona var pieprasīt nepārvietojoties, izmantojot veidlapu, kas pieejama Nīderlandes valdības interneta vietnē.

98. Ja Nīderlandes pilsonis nepārtraukta desmit gadu uzturēšanās trešajā valstī perioda ietvaros lūdz vienu no trim Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 4. punktā minētajiem dokumentiem izsniegšanu, Nīderlandes likumdevējs ir uzskatījis, ka šis pilsonis vēlas saglabāt faktisku saikni ar Nīderlandi.

99. Turpretim, ja attiecīgā persona nepārtrauktā desmit gadu uzturēšanās periodā trešajā valstī, kas paredzēts šī likuma 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā, nav veikusi darbības, lai saņemtu vienu no šiem dokumentiem, Nīderlandes likumdevējs ir uzskatījis, ka šī saikne ir zudusi²⁴.

100. Šādi pieņēmumi, šķiet, nepārsniedz to, kas nepieciešams, lai sasniegtu Nīderlandes likumdevēja izvirzīto mērķi.

101. Treškārt, Nīderlandes pilsonības *ex lege* zaudēšana un, attiecīgā gadījumā, Savienības pilsoņa statusa zaudēšana nav neatgriezeniska. Patiesībā saskaņā ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 6. panta 1. punkta f) apakšpunktu, ja kāda persona ir zaudējusi Nīderlandes pilsonību, tā, šķiet, var atkal iegūt šo pilsonību ar vieglākiem nosacījumiem nekā pilsonis, kuram nekad nav bijusi Nīderlandes pilsonība. Līdzīgi Tiesas norādītajam sprieduma *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) 56. punkta otrajā teikumā un tās veiktajai samērīguma principa ievērošanas pārbaudei 2015. gada 6. oktobra spriedumā *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648), es uzskatu, ka iespēja atgūt tiesības, ko piešķir Savienības pilsoņa statuss, nodrošina samērīguma raksturu šajā lietā aplūkotajiem valsts tiesību aktiem.

102. Atgādināšu, ka šajā lietā neviena no trim pilngadīgajām prasītājām neapstrīd faktu, ka tās atbilst Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta piemērošanas nosacījumiem un ka līdz ar to tām jāzaudē Nīderlandes pilsonība, kā arī – tā kā viņām nav citas dalībvalsts pilsonības – Savienības pilsoņa statuss²⁵.

103. Patiesībā atbilstoši iesniedzējtiesas iesniegtajiem dokumentiem prasītājas pamatlietā – visai pārsteidzoši – gaidīja sešus līdz desmit gadus, pirms lūdza atjaunot viņu pases, un visas iesniedza šo atjaunošanas lūgumu 2014. gadā, lai gan, piemērojot Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu, viņas visas bija zaudējušas Nīderlandes pilsonību no 2013. gada pavasara.

104. Kā norādīju iepriekš, prasītājas pamatlietā kritizē faktu, ka Likumā par Nīderlandes pilsonību valsts tiesām ir aizliegts ņemt vērā *individuālus apstākļus*, kas pierādītu, ka viņas ir saglabājušas faktisku saikni ar Nīderlandi, neraugoties uz Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzēto kritēriju, ko izmantojis Nīderlandes likumdevējs. Citiem vārdiem sakot, tās uzskata, ka samērīguma princips liktu valsts tiesai ņemt vērā ne vien individuālos apstākļus, kas ir iekļauti Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta piemērošanas nosacījumu izpildes pārbaudē, bet arī – un galvenokārt – tādus individuālus apstākļus, kas attiecas uz citiem saiknes faktoriem, kuri atspoguļotu apgalvotas faktiskas saiknes ar Nīderlandi saglabāšanu, piemēram, prasme runāt holandiešu valodā, ģimenes saišu saglabāšana un/vai tuvu attiecību saglabāšana šajā dalībvalstī un balsstiesību izmantošana Nīderlandes vēlēšanās.

24 Jāatceras, ka Eiropas Konvencijas par pilsonību paskaidrojošā ziņojuma 71. punktā ir arī norādīts, ka pierādījumam par jebkādas faktiskas saiknes neesamību ar līgumslēdzēju valsti par pamatu var būt tostarp personas dokumentu vai ceļošanas dokumentu pieprasījuma neveikšana vai deklarācijas par vēlmi saglabāt līgumslēdzējas valsts pilsonību neiesniegšana.

25 Tas, protams, nozīmē, ka valsts tiesa *attiecībā uz katras prasītājas pamatlietā specifisko gadījumu* ir pārlicinājusies, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta piemērošanas noteikumi ir tikuši izpildīti. Šajā ziņā, manuprāt, nav nekādu šaubu, ka, ja ministrs, piemēram, kādā konkrētā gadījumā nebūtu ņēmis vērā desmit gadu termiņu pārtraucošu darbību, valsts tiesai būtu jāatceļ lēmums par atteikumu izsniegt prasīto pasi, balstoties uz to, ka nav izpildīti Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta kritēriji. Tāpat, ja kāda persona apstiprina, ka tai *nav iespējams* prasīt savas pases atjaunošanu saprātīgā termiņā pēc tās iepriekšējās pases derīguma termiņa beigām vai lūgt kāda no diviem citiem dokumentiem izsniegšanu, kas ļautu pārtraukt Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā paredzēto desmit gadu termiņu, šī situācija ir jāizskata valsts tiesai. Taču, tā kā neviens nav atsaucies uz neiespējamību to izdarīt, valsts tiesai, ņemot vērā pierādījumus, ko sniegusi ieinteresētā persona, ir jāpārlicinās, ka apgalvojums, ka tai esot bijis neiespējami saņemt dokumentus, kas minēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā, ir faktiski pamatots.

105. Šī tēze, lai cik tā šķistu valdzoša – un ārpus diskusijas par spriedumu *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) un *Delvigne* (C-650/13, EU:C:2015:648) piemērojamību –, manā ieskatā, rada īpaši bīstamas sekas galvenokārt attiecībā uz pilnvaru sadalījumu starp dalībvalstīm un Savienību.

106. Faktiski lūguma pārbaudīt samērīguma principa ievērošanu Savienības tiesībās aizsegā šī tēze galu galā vedina uz vēlmi uzspiest valsts tiesai, lai tā atteiktos no pamata, kas ir noteicošais pilsonības zaudēšanā un ko izvēlēties valsts likumdevējs saskaņā ar starptautiskajām tiesībām un neaizskarot Savienības tiesības, par labu tādiem saiknes ar attiecīgo dalībvalsti kritērijiem, kuri, protams, ir tīri teorētiski vai no citas dalībvalsts viedokļa iespējami, taču kurus valsts likumdevējs nav izvēlējis kā piemērotus, lai pierādītu faktiskas saiknes saglabāšanu ar attiecīgo dalībvalsti.

107. Atgādināšu, ka saskaņā ar judikatūru dalībvalstu kompetencē ir noteikt pilsonības iegūšanas un zaudēšanas nosacījumus un ka saskaņā ar LES 9. pantu un LESD 20. panta 1. punktu Savienības pilsonība papildina, nevis aizstāj valsts pilsonību. Ja tiktu pieņemta prasītāju pamatlietā argumentācija, Savienībā netiktu ievērots pienākums respektēt dalībvalstu nacionālo identitāti, kura minēta LES 4. panta 2. punktā un kurā nacionālās kopienas sastāvs neapšaubāmi veido būtisku elementu²⁶.

108. Kā jau uzsvēru, arī spriedums *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104) neatbalsta prasītāju pamatlietā argumentāciju. Proti, manuprāt, šo spriedumu nevar interpretēt kā tādu, kas valsts tiesai, veicot samērīguma principa ievērošanas pārbaudi, *pieprasa* pārbaudīt, vai tāda lēmuma pieņemšanu par dalībvalsts pilsonības atņemšanu, kurš balstīts uz vispārējo interešu mērķi, uz ko pamatojas valsts tiesiskais regulējums, var izslēgt, ja pastāv ieinteresētajai personai specifiski apstākļi, kas atspoguļo faktiskas saiknes ar attiecīgo dalībvalsti saglabāšanu, neatkarīgi no pamata, kādēļ šis lēmums ticis pieņemts.

109. Turklāt un šajā saistībā atgādinu, ka valsts pasākuma, kam ir vispārējo interešu mērķis, nepieciešamība un samērīgums nav izslēgti tāpēc vien, ka dalībvalsts ir izvēlējusies aizsardzības sistēmu, kas atšķiras no citas dalībvalsts pieņemtās²⁷, vai tāpēc, ka pastāv citi iespējami pasākumi, ar kuriem varētu sasniegt šo mērķi, taču attiecībā uz kuriem valsts likumdevējs viena vai otra iemesla dēļ ir izlēmis, ka tie nav pietiekami šī mērķa sasniegšanai.

110. Turklāt, ja tiktu pieņemta prasītāju pamatlietā izvēlēta argumentācija, valsts tiesa – bez precīzām norādēm no valsts likumdevēja – būtu spiesta noteikt, kādi ir piemērotie saiknes ar attiecīgo dalībvalsti kritēriji, kāds ir to intensitātes līmenis un sadalījums.

111. Piemēram, ja kā piemērotu kritēriju pieņemtu spēju runāt holandiešu valodā, kādā veidā valsts tiesai būtu jāņem vērā fakts, ka *M. G. Tjebbes* savos rakstveida apsvērumos ir norādījusi, ka nerunā brīvi holandiešu valodā, un, attiecīgā gadījumā, jāizsver šis kritērijs attiecībā pret ceļojumu skaitu, ko tā pēdējo gadu laikā veikusi no Kanādas uz Nīderlandi, vai, attiecīgā gadījumā, attiecībā pret iespējamām ģimenes saitēm – kuru līmenis nav precizēts –, kas viņai ir saglabājušās šajā dalībvalstī?

112. Tāpat *G. J. M. Koopman* gadījumā – kura apgalvo, ka nevainojami pārvalda holandiešu valodu gan rakstiski, gan mutiski, un, šķiet, regulāri apmeklē Nīderlandi – vai valsts tiesai būtu jāņem vērā arī fakts – un, ja būtu, tad cik liela nozīme būtu šim elementam –, ka saskaņā ar *G. J. M. Koopman* apsvērumiem viņas dēls, kurš kļuvis pilngadīgs pirms 2013. gada pavasara, atšķirībā no viņas pašas ir uzsācis darbības, kas viņam ļautu saglabāt Nīderlandes pilsonību?

²⁶ Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta L. M. Pojareša Maduru secinājumus lietā *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2009:588, 25. punkts).

²⁷ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 2. jūnijs, *Bogendorff von Wolffersdorff* (C-438/14, EU:C:2016:401, 73. punkts un tajā minētā judikatūra).

113. Ja valsts tiesām tiktu pieprasīts to darīt, privātpersonām tas radītu tiesiskās nenoteiktības stāvokli. Katrā ziņā es uzskatu – ja pretēji manis ieteiktajam Tiesa atbalstītu prasītāju pamatlietā tēzi, tai būtu pašai jānosaka samērīguma principa piemērojamība un līdz ar to jānorāda iesniedzējtiesai piemērotie saiknes ar attiecīgo dalībvalsti kritēriji, kas šai tiesai būtu jāņem vērā, un iesniedzējtiesai būtu jāpārbauda to izpilde katrā pamatlietas situācijā.

114. Es neieteiktu Tiesai izvēlēties šo virzienu, jo tas ievērojami aizskartu dalībvalstu kompetenci noteikt pilsonības zaudēšanas nosacījumus.

115. Apkopojot visus šos apsvērumus, es uzskatu, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunktā nav pārkāpts samērīguma princips, kuru aizsargā Savienības tiesības.

116. Visbeidzot, šādu secinājumu nevar vājināt nepieciešamība nodrošināt katrai personai tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību saskaņā ar Hartas 7. pantu.

117. Patiesībā Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkta piemērošana nekādā veidā neatņem Nīderlandes pilsoņiem, kuri ir zaudējuši Nīderlandes pilsonību un, attiecīgā gadījumā, Savienības pilsonību, iespēju baudīt viņu privāto un ģimenes dzīvi. Viņiem galu galā joprojām ir tiesības uzturēties trešās valsts, kuras pilsonība tiem ir, teritorijā, viņi turpina ceļot un brīvi pārvietoties, pateicoties šīs trešās valsts izsniegtiem ceļošanas dokumentiem, un viņi – ievērojot tiesisko regulējumu par ārvalstu pilsoņu ieceļošanu – tiek ielaisti jebkuras citas valsts, tai skaitā Savienības dalībvalstu, teritorijā. Turklāt šīs personas joprojām pilnībā bauda ģimenes dzīvi, neriskējot, ka tām būs jāpamet trešās valsts teritorija, kurā tās uzturas. Šāds vērtējums ir piemērots jebkurai situācijai. Citiem vārdiem sakot, tas neprasa pilsonības zaudēšanas un, attiecīgā gadījumā, Savienības pilsoņa statusa zaudēšanas ietekmes pārbaudi *in concreto* attiecībā uz katras personas individuālo situāciju.

118. Tādēļ es iesaku uz iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma pirmo daļu atbildēt tādējādi, ka ar LESD 20. pantu un Hartas 7. pantu netiek liegts tāds tiesiskais regulējums kā Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts un 4. punkts, saskaņā ar kuru pilngadīga persona, kam vienlaicīgi ir trešās valsts pilsonība, zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsonību *ex lege*, jo nepārtrauktā desmit gadu laikposmā tā ir pastāvīgi uzturējusies ārvalstīs un ārpus Eiropas Savienības.

C. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētās nepilngadīgu Nīderlandes pilsoņu pilsonības zaudēšanas saderību ar LESD 20. pantu un Hartas 24. pantu

119. Iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma otrā daļa attiecas uz Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzēto nepilngadīgo Nīderlandes pilsoņu pilsonības zaudēšanu un pamatlietā skar vienīgi *L. Duboux, G. J.M. Koopman* meitas, situāciju. Tāpat kā pārbaudot šī likuma 15. panta 1. punkta c) apakšpunktu, ir jāpārbauda, vai minētā likuma 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā paredzētā pilsonības zaudēšana ir balstīta uz vispārējo interešu mērķi un nepārsniedz minētā vispārējo interešu mērķa sasniegšanai nepieciešamo.

1. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā izvirzīto vispārējo interešu mērķi

120. Saskaņā ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktu nepilngadīga persona zaudē Nīderlandes pilsonību, ja viens no tās vecākiem zaudē šo pilsonību atbilstoši minētā likuma 15. panta 1. punkta c) apakšpunktam un ja vien – pēc iesniedzējtiesas teiktā – šī nepilngadīgā persona nekļūst par bezvalstnieku²⁸.

121. Runājot par Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā izvirzīto vispārējo interešu mērķi, iesniedzējtiesa uzsver, ka no šīs normas izstrādāšanas vēstures izriet, ka tās mērķis ir atjaunot pilsonības vienotību ģimenē.

122. Šajā sakarā jānorāda, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir ņemts vērā Eiropas Konvencijas par pilsonību 7. panta 2. punkts, kurā ir pieļauts, ka šīs konvencijas līgumslēdzēja valsts var paredzēt, ka bērni, kuriem viens no vecākiem zaudē pilsonību, arī zaudē šo pilsonību²⁹. Turklāt Otrā protokola, ar kuru grozīta (Eiropas) Konvencija par vairākvalstu pilsonības gadījumu samazināšanu un militāro dienestu vairākvalstu pilsonības gadījumos, kas parakstīta Strasbūrā 1993. gada 2. februārī³⁰, trešajā apsvērumā ir minēts pamudinājums nodrošināt pilsonības vienotību vienā ģimenē.

123. Taisnība, ka pat starptautiskā līmenī šāda mērķa likumība ir tikusi apšaubīta, pamatojoties uz nepieciešamību atzīt nepilngadīgo personu procesuālās un materiālās tiesības autonomi no viņu vecākiem³¹.

124. Nenonākot līdz šādu tiesību atzīšanai, Nīderlandes valdība savos šajā lietā iesniegtajos apsvērumos vairākkārt ir uzsvērusi, ka mērķi par pilsonības vienotību ģimenē ir jāietver bērna interešu (prioritātes) ņemšana vērā, kā tas ir atzīts Eiropas Konvencijas par pilsonību 7. panta 2. punkta piemērošanas kontekstā³². Šī valdība piebilst, ka bērna interešu prioritāti, kas minēta Hartas 24. panta 2. punktā³³, turklāt ir ņēmis vērā valsts likumdevējs, Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 2. punktā par pilsonības zaudēšanu paredzot zināmu skaitu izņēmumu attiecībā uz nepilngadīgajiem.

125. Es piekrītu Nīderlandes valdības nostājai, ka pilsonības vienotības ģimenē pamatam obligāti ir jāietver bērna interešu prioritātes ņemšana vērā. Šī vērā ņemšana ir vēl jo svarīgāka, ja, zaudējot Nīderlandes pilsonību, nepilngadīga persona riskē zaudēt arī Savienības pilsoņa statusu.

126. Ņemot vērā šos apsvērumus, mērķis nodrošināt vai atjaunot pilsonības vienotību ģimenē, noteikti ietverot bērna interešu prioritātes ņemšanu vērā, manuprāt, ir likumīgs mērķis, kas principā var attaisnot to, ka nepilngadīga persona zaudē kādas dalībvalsts pilsonību – lai arī šāda zaudēšana var radīt arī Savienības pilsonības zaudēšanu.

127. Tomēr ir jāpārbauda, vai pasākums, ar kādu Nīderlandes likumdevējs paredzējis sasniegt šo mērķi, atbilst samērīguma principam.

28 Saskaņā ar Likuma par Nīderlandes pilsonību 14. panta 6. punktu.

29 Jānorāda arī, ka Konvencijas par bezvalstniecības samazināšanu 6. pantā nav aizliegts šīs pilsonības zaudējuma pamatojums attiecībā uz nepilngadīgām personām.

30 STE Nr. 149. Šo protokolu ir ratificējušas tikai divas valstis, proti, Itālijas Republika un Nīderlandes Karaliste.

31 Skat. it īpaši *Fuchs-Mair* k-dzes un *Staudigl* k-dzes sagatavoto ziņojumu “Eiropas Konvencija par pilsonību – laba prakse attiecībā uz bērniem”, 3. Eiropas konference par pilsonību, kas norisinājās Strasbūrā 2004. gada 11. un 12. oktobrī (dokuments CJ-S-NAT (2008) 2).

32 Skat. Eiropas Konvencijas par pilsonību paskaidrojošā ziņojuma 75. punktu, kurā ir paredzēts, ka “piemērojot [šīs konvencijas 7. panta 2. punktu], līgumslēdzējām valstīm katrā ziņā būtu jāņem vērā bērna intereses”.

33 Atgādinājumam – Hartas 24. panta 2. punktā ir paredzēts, ka *visās darbībās, kas attiecas uz bērniem*, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses. Tiesa vairākkārt ir lēmusi, ka tā nodrošina, lai tiktu ievērots pienākums, pirmkārt, ņemt vērā bērna intereses, kas atzīts Hartas 24. panta 2. punktā; skat. it īpaši spriedumus, 2016. gada 13. septembris, *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 76.–78. punkts), kā arī 2017. gada 10. maijs, *Chavez-Vilchez* u.c. (C-133/15, EU:C:2017:354, 60. punkts).

2. Par Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkta samērīgumu

128. Nīderlandes valdība uzskata, ka bērna, Savienības pilsoņa, interešu prioritātes ņemšana vērā nenozīmē, ka *nekad* nevarētu tikt zaudēta Nīderlandes pilsonība un līdz ar to arī Savienības pilsonība. Tā būtībā piebilst, ka, ja kāds vecāks ir zaudējis faktisku saikni ar Nīderlandi, ir iespējams saprātīgi paredzēt, ka [arī] bērnam vairs nav faktiskas saiknes ar šo dalībvalsti. Šis arguments izskaidrojot, kādēļ nepilngadīgu personu pilsonības zaudēšana principā esot automātiska, ja vien tie neatbilst kādam no izņēmumiem, kas paredzēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 2. punktā.

129. Šāda argumentācija mani nepārliecina.

130. Protams, nevar apstrīdēt, ka bērna, Savienības pilsoņa, interešu prioritāte principā var radīt šķērsli dalībvalsts pilsonības un līdz ar to arī Savienības pilsonības zaudēšanai.

131. Tomēr, no vienas puses, es vēlos norādīt, ka Nīderlandes likumdevējs ir balstījies un prezumpciju, ka pilsonības vienotība ģimenē *vienmēr* sakrīt ar bērna interešu prioritāti, izņemot ārkārtas gadījumus, kurus šis likumdevējs pats ir atzinis.

132. No otras puses, šķiet, ka Nīderlandes likumdevējs vispār nav ņēmis vērā faktu, ka nepilngadīgiem Savienības pilsoņiem šis statuss piemīt autonomi. Ir taču skaidrs, ka Savienības pilsoņa statuss nav rezervēts pilngadīgām personām un ka nepilngadīgie nav otrās šķiras Savienības pilsoņi³⁴. Nepilngadīgām personām būtībā ir tādas pašas tiesības, ko piešķir šis statuss, neraugoties uz to, ka šo tiesību īstenošana parasti ir atkarīga no personām, kas nodrošina aizgādību. Tātad nepilngadīgām personām nav tāda Savienības pilsonība, kas būtu atvasināta no viņu vecāku, kuri paši ir Savienības pilsoņi, pilsonības, bet gan tām piemīt Savienības pilsoņa statuss autonomi.

133. Es uzskatu, ka nepilngadīgo personu Savienības pilsoņa statusa autonomija, kā arī nepieciešamība ņemt vērā bērna interešu prioritāti nozīmē, ka, piemērojot dalībvalsts tiesību normas, kas šīs valsts nepilngadīgajiem pilsoņiem paredz dalībvalsts pilsonības, kā arī Savienības pilsonības zaudēšanu, šiem nepilngadīgajiem ir jābūt iespējai izmantot tādas pašas procesuālās un materiālās tiesības, kādas ir atzītas pilngadīgām personām.

134. Turklāt, kā norādījusi iesniedzējtiesa, bērniem, Savienības pilsoņiem, atšķirībā no pilngadīgām personām nav iespējas novērst pilsonības zaudēšanu, lūdzot izsniegt dokumentus, kas minēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 4. punktā.

135. Protams, vecāks, Nīderlandes pilsonis, varētu veikt šādas darbības.

136. Tomēr šīm darbībām, kas veiktas bērna vārdā, vienmēr ir nosacījums, ka vecāks veic paralēlas darbības pats savā vārdā. Ja tas nenotiek, vecāka pilsonības zaudēšana automātiski nozīmē arī bērna pilsonības zaudēšanu.

137. Piemēram, vecāks, Savienības pilsonis, kas 2012. gadā, proti, pirms 2013. gada 1. aprīļa, ir lūdzis un saņēmis pases atjaunošanu tikai savam bērnam, Savienības pilsonim, taču pats pēc šī datuma zaudējis Nīderlandes pilsonību, pieredzēs, ka arī viņa bērns automātiski no šī datuma zaudēs šo pilsonību un Savienības pilsonību, lai arī formāli šim bērnam ir pase, ko Nīderlandes iestādes izsniegušas uz pieciem gadiem, tas ir, līdz 2017. gadam, kas ļautu arīdzan domāt, ka viņa bērns var izmantot desmit gadu termiņu pārtraucošo darbību, kas paredzēta Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 4. punktā, līdz 2022. gadam un līdz ar to saglabāt Nīderlandes pilsonību un Savienības pilsonību vismaz līdz šim laikam.

34 Īpaši skaidri to ilustrē judikatūra, kas tostarp izriet no 2011. gada 8. marta sprieduma *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124).

138. Tas, ka šāda situācija var izveidoties, nebūt nav neiespējami.

139. Patiesībā ir pilnīgi iespējams, ka pirms desmit gadu termiņa beigām nepilngadīga nīderlandieša, Savienības pilsoņa, vecāks, kam ir Nīderlandes pilsonība, vajadzības gadījumā ar šī bērna piekrišanu varētu uzskatīt, ka viņa bērna interesēs ir saglabāt Nīderlandes pilsonību un līdz ar to Savienības pilsoņa statusu, pirms pašam vecākam rodas pienākums atjaunot savu pasi vai savu personas apliecību, lai saglabātu savu pilsonību.

140. Turklāt ir arī pilnībā iespējams, ka dažādu iemeslu dēļ nepilngadīgais dzīvo šķirti no sava vecāka Savienībā vai pat Nīderlandē.

141. No vienas puses, nevienā Likuma par Nīderlandes pilsonību normā nav paredzēts, ka šādos gadījumos būtu izslēgta nepilngadīgās personas automātiska Nīderlandes pilsonības zaudēšana tādēļ, ka to zaudējis viņa vecāks, lai gan bērna, Savienības pilsoņa, interešu prioritāte to varētu prasīt.

142. Proti, kā precizējusi iesniedzējtiesa un kā es atgādinu, Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 3. un 4. punkts, kuros ir atļauta desmit gadu uzturēšanās termiņa trešajā valstī pārtraukšana, tiek piemērots tikai attiecībā uz pilngadīgām personām. Turklāt, lai gan Nīderlandes likumdevējs ir atzinis, ka pilsonības vienotības ģimenē mērķa īstenošanā var būt arī izņēmumi, neviens no ārkārtas gadījumiem, kas paredzēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 2. punktā, nebūtu piemērojams iepriekš minētajos gadījumos.

143. No otras puses, neņemot vērā šādas situācijas, Nīderlandes likumdevējs ir paredzējis, ka nepilngadīgas personas Savienības pilsoņa statuss sistemātiski ir pilngadīgas personas statusa papildinājums, atskaitot dažos izņēmuma gadījumos, kas paredzēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 2. punktā.

144. Bērna interešu prioritātei un viņa Savienības pilsoņa statusam mazāk kaitējoši pasākumi, manuprāt, būtu it īpaši vispārēja klauzula, kas ļautu valsts tiesai ņemt vērā minētās intereses un minēto statusu it visos gadījumos, kad tiek piemērotas atbilstošās Likuma par Nīderlandes pilsonību normas, un/vai Nīderlandes pilsoņiem piešķirta iespēja veikt desmit gadu termiņu pārtraucošas darbības tikai attiecībā uz to bērniem nīderlandiešiem, Savienības pilsoņiem.

145. Piedevām tas, ka, kļuvis pilngadīgs, bērns ar zināmiem nosacījumiem var atgūt Nīderlandes pilsonību, nevar pats par sevi kompensēt faktu, ka, esot nepilngadīgam, viņam vispār nevajadzēja zaudēt minēto pilsonību, ja vien būtu pienācīgi ņemta vērā bērna interešu prioritāte un viņa Savienības pilsoņa statuss.

146. Tādēļ es uzskatu, ka, neparedzot, ka bērna, Savienības pilsoņa, interešu prioritāte tiek ņemta vērā *visos lēmumos*, kas var šim bērnam atņemt Savienības pilsonību, atskaitot dažos izņēmuma gadījumos, kuri paredzēti Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 2. punktā, Nīderlandes likumdevējs ir pārsniedzis to, kas nepieciešams, lai sasniegtu pilsonības vienotības ģimenē mērķi, ņemot vērā bērna interešu prioritāti.

147. Šis secinājums, kurā ir ievērota valsts likumdevēja principiālā kompetence noteikt pilsonības zaudēšanas nosacījumus, noteikti nav pretrunā tam secinājumam, ko es piedāvāju attiecībā uz pilngadīgām personām. Patiesībā šeit ir runa nevis par attiecīgās dalībvalsts pilsonības zaudēšanas kritēriju, ko izvēlēties valsts likumdevējs, aizvietošanu ar aizstājošu kritēriju, kuru nav izvēlēties šis likumdevējs, bet gan vienīgi par pārbaudi, vai šī likumdevēja īstenotie pasākumi, lai sasniegtu tā izvirzīto mērķi, nepārsniedz tā sasniegšanai nepieciešamo.

148. Citiem vārdiem sakot, lai istenotu šo pārbaudi, nav jāņem vērā nedz individuāli apstākļi, kas pierādītu, ka attiecīgā persona ir saglabājusi saikni ar attiecīgo dalībvalsti, pamatojoties uz kritēriju, kuru nav izmantojis valsts likumdevējs un kurš ļauj noraidīt kritērija piemērošanu, ko valsts likumdevējs izvēlējis savas kompetences ietvaros, nosakot pilsonības zaudēšanas nosacījumus, nedz iespējamās konkrētas un individuālas sekas, kuras radītu Savienības pilsonības zaudēšana³⁵.

149. Ņemot vērā šos apsvērumus, es iesaku uz iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma otro daļu atbildēt tādējādi, ka ar LESD 20. pantu un Hartas 24. pantu netiek pieļauts tāds tiesiskais regulējums kā Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkts un 2. punkts, saskaņā ar kuru nepilngadīga persona tās vecāka pilsonības zaudēšanas dēļ *ex lege* zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsoņa statusu, izņemot ārkārtas gadījumus.

D. Par Tiesas sprieduma iedarbības ierobežošanu laikā

150. Tiesas sēdē Nīderlandes valdība lūdza ierobežot nākamā sprieduma iedarbību laikā, ja Tiesa lemtu, ka Likuma par Nīderlandes pilsonību 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts un 16. panta 1. punkta d) apakšpunkts ir nesamērīgi.

151. Manuprāt, šo lūgumu nevar apmierināt, pat ja Tiesa galu galā nonāktu pie šāda secinājuma.

152. Jāatgādina – lai varētu pieņemt lēmumu par šādu ierobežojumu, ir jābūt izpildītiem diviem būtiskiem kritērijiem, proti, ieinteresēto personu labticības esamībai un būtisku traucējumu rašanās riskam³⁶.

153. Precīzāk, no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka finansiālās sekas, kas dalībvalstij var rasties sakarā ar prejudiciālu nolēmumu, pašas par sevi nav pietiekams pamats ierobežot minētā sprieduma iedarbību laikā.

154. Patiesībā Tiesa ir izmantojusi šo risinājumu tikai pavisam konkrētos apstākļos, proti, kad pastāv risks, ka varētu iestāties smagas ekonomiskas sekas, it īpaši saistībā ar tādu tiesisko attiecību lielo skaitu, kas labā ticībā nodibinātas, pamatojoties uz regulējumu, kurš tika uzskatīts par spēkā esošu, un ja izrādās, ka privātpersonas un valsts iestādes bija iesaistītas rīcībā, kas neatbilda Savienības tiesiskajam regulējumam, sakarā ar objektīvu un būtisku nenoteiktību attiecībā uz Savienības tiesību normu piemērojamību; iespējams, šo nenoteiktību varēja veicināt pati citu dalībvalstu vai Komisijas rīcība³⁷.

155. Sava lūguma pamatojumam Nīderlandes valdība nav sniegusi nevienu pierādījumu par iespējamiem būtiskiem traucējumiem un būtisku ietekmi uz ekonomiku, kas varētu rasties, ja Tiesa atzītu, ka pamatlietā aplūkotais tiesiskais regulējums nav saderīgs ar Savienības tiesībām. Būtībā šī valdība ir tikai īsumā norādījusi, ka jau pirms vairākiem gadiem liels skaits Nīderlandes pilsoņu ir zaudējuši Nīderlandes pilsonību, taču nav sniegusi ne mazāko informāciju, kas ļautu noteikt attiecīgo personu skaitu un to, kādi traucējumi un iespējamās ekonomiskas sekas rastos Nīderlandei, ja minētās personas atgūtu Nīderlandes pilsonību.

156. Tādēļ es iesaku jebkurā gadījumā noraidīt Nīderlandes valdības lūgumu Tiesai ierobežot sava nākamā sprieduma iedarbību laikā.

35 Tāpēc, neatkarīgi no *L. Duboux* apgalvojumu pamatotības, tam, ka viņa apgalvo, ka Nīderlandes pilsonības un Savienības pilsonības zaudēšana viņu kavēs doties studēt uz Eiropas Savienību, jo Šveices pilsoņiem neesot tiesību uz *Erasmus* stipendiju, manuprāt, nav nekādas nozīmes Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkta samērīguma pārbaudes kontekstā.

36 Skat. spriedumu, 2017. gada 19. oktobris, *Paper Consult* (C-101/16, EU:C:2017:775, 65. punkts un tajā minētā judikatūra).

37 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 19. oktobris, *Paper Consult* (C-101/16, EU:C:2017:775, 66. punkts un tajā minētā judikatūra).

IV. Secinājumi

157. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu uz *Raad van State* (Valsts padome, Nīderlande) iesniegto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

- 1) Līguma par Eiropas Savienības darbību 20. pants un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem netiek liegts tāds tiesiskais regulējums kā *Rijkswet op het Nederlanderschap* (Likums par Nīderlandes pilsonību) 15. panta 1. punkta c) apakšpunkts un 4. punkts, saskaņā ar kuru pilngadīga persona, kam vienlaicīgi ir trešās valsts pilsonība, zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsonību *ex lege*, jo nepārtrauktā desmit gadu laikposmā tā ir pastāvīgi uzturējusies ārvalstīs un ārpus Eiropas Savienības.
- 2) Līguma par Eiropas Savienības darbību 20. pants un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka ar tiem netiek pieļauts tāds tiesiskais regulējums kā Likuma par Nīderlandes pilsonību 16. panta 1. punkta d) apakšpunkts un 2. punkts, saskaņā ar kuru nepilngadīga persona, kurai vienlaicīgi ir trešās valsts pilsonība, tās vecāka pilsonības zaudēšanas dēļ zaudē savas dalībvalsts pilsonību un tādējādi Savienības pilsonību *ex lege*, izņemot ārkārtas gadījumus.